

URTX

PINTURA MURAL: MIRANT UN PROCÉS

Natàlia Quílez Cepero

PINTURA MURAL: MIRANT UN PROCÉS

Abstract

La contundencia técnica a la que obliga la práctica de la pintura mural de siempre, hoy y ahora, avala al artista que la ejecuta.

Podemos afirmar que la bondad de un oficio bien entendido no solo no perturba la vigencia y la vitalidad contemporáneas (tan necesarias), sino que, al contrario, nos remite a un arte intemporal. Por otro lado, la observación minuciosa del desarrollo de un proceso de creación artística (en este caso, de una pintura mural) nos permite deducir las claves de lo que podemos llamar *investigación* propiamente artística y donde la presunta irracionalidad del acto artístico se convierte, de hecho, en un poderoso y singular conocimiento.

Sin embargo, de este conocimiento pueden derivar consecuencias muy positivas para la práctica del arte, así como de su conservación.

The technical force that is required to do mural painting always, here and now, endorses the artist who carries it out. We can state that the goodness of such a well-understood craft not only does not perturb the contemporary validity and vitality (so necessary), but also, in contrast, leads us to a timeless art. On the other hand, the detailed observation of the development of a process of artistic creation (in this case, wall painting) lets us deduce the keys to what we can call artistic research and where the supposed irrationality of the artistic act in fact becomes powerful and singular knowledge.

However, very positive consequences for the practice of art, and its conservation, may derive from this knowledge.

Paraules clau

Pintura mural, investigació artística, creació artística, pintura al fresc.

Introducció

El relat que ofereixo no és ni més ni menys que el desenvolupament fascinant del procés d'execució d'una pintura mural al fresc en un espai-temps aproximat de sis hores per jornada. Assistirem a dues de les darres jornades tot preguntant-nos el següent: com és possible que en un espai tan curt de temps un mur de dimensions considerables passi del no-res al tot?

La resposta es troba en el sentit màgic que el desig artístic expandit provoca. Tal com deia, provoca tot un reguitzell d'accions i de reaccions fins a trobar la resposta desitjada, i ho fa des de la corda fluixa de l'instint, traduït en intuïció.

La resposta que l'art dona no fa sinó recordar i testimoniar la capacitat que té la pràctica artística per fer-nos descobrir un món d'una singular bellesa, des de la sublimitat dels fenòmens naturals fins a la grandiositat de l'existència humana (fins i tot en allò que té d'abjecte), passant per les més diverses i suggerents imatges.

Recordem sinó al respecte com des de Plató i més tard Plotí, a l'antiguitat, fins a Heidegger i Schopenhauer¹ ja s'apel·lava a l'art com a mitjà de coneixement pur del món. Però cenyim-nos al cas concret que ens ocupa: el nostre pintor, Josep Minguell, que té encomanada l'execució de dos grans murals confrontats amb una temàtica que deriva directament dels quatre elements configuradors de la natura i concretats en la terra i

l'aigua. La superfície aproximada de cadascun dels dos murs objecte de la pintura és de 21 m², la qual cosa suposa, tal com sol passar, una previsió projectual i una execució processuada.

Del conjunt de possibles solucions, investigades mitjançant cartrons i maquetes tridimensionals al taller i *in situ*, en l'instant decisiu, el pintor, enfrontat a la paret, decideix. *Decidir*, en art, és el verb més utilitzat. Tinc notícies de Chillida expressant-se en aquest sentit: «El artista toma constantemente un gran número de decisiones y con la mayor rapidez».²

Abans de procedir, permeteu-me un petit esforç contextualitzador que ens permeti una immersió més fàcil en la qüestió. De fet, la mirada atenta ens permetrà deduir algunes de les decisions que pren el nostre pintor en els moments crítics.

Pensem que la tècnica pictòrica al fresc és simple però estricta i amb una rica varietat de solucions i de possibilitats tècniques. Veiem, en aquest treball de camp, com el fresc està inevitablement vinculat a la construcció dels murs, a l'arquitectura i a la vivència espacial.

Observar un procés de pintura mural al fresc requereix, per part del observador, un criteri mínimament format i ben diferent del que podríem aplicar, per exemple, a la pintura de cavallet, una pràctica pictòrica de vegades vinculada a la llibertat expressiva i, per extensió, al mite de l'artista genial; de

¹ Esmentat per D. HUISMAN, *La estética*, Buenos Aires, Eudeba, 1966, p. 24.

² En el transcurs d'una conferència dictada a la Sala d'Actes de la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, amb motiu de la Setmana de l'Escultura de l'any 1983.

Vista de la façana de les oficines d'enginyeria en construcció

on es troben els dos murs delimitats i confrontats objecte de les pintures, de 22 m² cadascun. Polígon industrial Riambau (Tàrraga).

Foto: Natàlia Quilez.

Vista de la façana envidrada de les oficines d'enginyeria,

dins les quals hi ha els dos frescos pintats. Es pot apreciar com l'entorn s'hi emmiralla.

Foto: Natàlia Quilez.

fet, cada cop més allunyada dels coneixements procedimentals i, en certa manera, fent presagiar una mena de dissolució material de l'art.

En l'època que ens toca viure, doncs, amb una forta desmaterialització del producte artístic, distanciat del concepte tradicional d'*ofici*, la pintura mural al bon fresc esdevé un fort contrapunt, oposat a aquest plantejament i amb un sentit, tal com es veurà, integrador i interdisciplinari i, si més no, amb un cert aroma de regeneració.

En la fase preliminar cal conèixer l'espai arquitectònic, la seva configuració interior i el seu entorn exterior, tot contingut en una mirada interrelacionadora. Convé tenir clara la

infraestructura geomètrica implícita i explícita i també les diferents capes de materials existents.

En una mirada globalitzadora sobre la totalitat del procés observat, es pot apreciar com, malgrat la planificació preliminar imprescindible i el lligam amb el projecte que això suposa, el pintor pot decidir emotivament i decidir sobre el seu gest, sobre les matisacions del color o de la tècnica, aplicats segons el cas o el moment. És més, tal com diu el mateix Josep Minguell, «la naturalesa de la pintura al fresc obliga al fet que així sigui».³

Trobo que l'escassa presència de la pintura al fresc pròpiament dita en l'art contemporani, així com d'estudis sobre aquesta matèria, converteix aquesta aproximació al cas que ens ocupa en un viatge emocionant i d'una certa singularitat per observar en directe la juxtaposició de l'acte creatiu amb la tradició pictòrica en la seva millor interpretació.

Em complau destacar també les aportacions que resulten de la recerca dels restauradors d'obres d'art, perquè amb la seva feina fan una lectura acurada tant dels materials com de la metodologia de treball emprada pels diferents autors.

També vénen a la memòria exemples en l'àmbit de l'arquitectura que consideren la pintura al fresc com una opció factible en el revestiment dels murs, un criteri present ja en els textos antics i renaixentistes, des de Vitruvi fins a Andrea del Pozzo, pintors de frescos que interactuaven com a arquitectes, amb investigacions sobre materials i sobre diverses claus estètiques i perceptives.

Des d'aleshores fins als nostres dies, d'alguna manera s'ha anat mantenint l'interès pel mur: Sol LeWitt n'és un clar exemple, sense oblidar els magnífics murs pintats pels mexicans Siqueiros o Rivera o l'exposició «Murals. Pràctiques murals contemporànies», celebrada a la Fundació Miró l'any 2010,⁴ que va reunir diverses manifestacions plurals de muralistes actuals. Es tracta, doncs, d'una forma d'expressió que segueix vigent des d'antic fins als nostres dies.

Aquest renaixement de la pintura mural té un abast molt ampli. A la Fundació Miró, per exemple, es van tractar artistes arribats

³ Entrevista enregistrada a la ciutat de Tàrraga, el 20 de febrer de 2010.

⁴ Exposició «Murals. Pràctiques murals contemporànies» (Fundació Miró, febrer-abril de 2010).

d'arreu, enfrontats a grans composicions resoltes amb estils propis: des d'un grup de dones mauritanes de l'ètnia soninké fins a les composicions en murs vegetals del mexicà Hagerman, i abastant des del «grafit de saló» fins al gran mural acrílic.

Recordem el suec Jacob Dahlgren, hereu del grup Walldesign, format per Slobodan (Dizel) i Thomas (State), grafiters que acabaren realitzant una mena «d'interiorisme mural». Tanmateix, cal recordar també els populars El Tono i Nuria, que han desenvolupat a Espanya una activitat mural urbana d'un finíssim nivell.⁵ Tots plegats són un exemple, si es vol, restringit, d'una forma integradora més de la pintura.

En un àmbit més proper, em plau recordar la fàbrica de Mollet del Vallès convertida, cap a final dels anys seixanta, en una gran escultura pintada. Els seus autors, Arranz Bravo i Bartolozzi, oferiren, no sense un cert escàndol, una mostra evident del que estem dient: una evidència d'interacció artística.

Epíleg

Vist i pensat el procés, sembla clar que els objectius previstos s'han assolit plenament:

D'una banda, el seguiment força detallat de l'acció pictòrica pot servir per reflexionar sobre el perquè i el com de moltes de les successives situacions produïdes, la qual cosa, com a experiència de primera mà, pot representar un bon ajut de cara a futurs estudis.

De l'altra, segurament haurem ajudat a desxifrar algunes claus de l'autor de l'obra, com ara la seva significació iconològica, les característiques iconogràfiques, les tècniques preparatòries i d'execució, l'ús de determinades gammes cromàtiques o el moviment detingut d'una pinzellada.

⁵ L'artista alemany Nicholas Ganz ens ofereix una panoràmica quasi universal del grafit urbà en una edició de Gustavo Gili del 2002. El títol original és *Graffiti world*.

Execució. Fase de transferència del projecte al mur. Col·locació dels cartons preparats per fer l'estegit d'acord amb el projecte elaborat per al mural anomenat *L'aigua* i prèvia preparació i adaptació del mur. Foto: Natàlia Quílez.

Execució. Fase de realització pictòrica. Vista general en la qual la nova jornada resta integrada amb l'anterior. Interacció amb l'entorn. Foto: Natàlia Quílez.

Vista angular del mural *L'aigua* acabat. S'hi aprecia la interacció entre pintura, arquitectura i entorn. Foto: Natàlia Quílez.

Vista d'un fragment del mural *L'aigua*. S'hi aprecia una autèntica arquitectura de la llum. Foto: Natàlia Quílez.

Execució. Fase de realització pictòrica. Detall de l'acció sobre el mural *La terra*. El seu seguiment i estudi ens permet plantejar qüestions i arguments. Foto: Natàlia Quílez.